

МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARGA INGLIZ TILINI O'RGATISH USULLARI

Dilshoda Kuliyeva Alijon qizi

Namangan Davlat Universiteti Ingliz tili va adabiyoti

Kafedra O'qituvchisi

e-mail:kuliyevadilshoda98@gmail.com

Abdurashidova Tursunoy Habibullo qizi

Namangan Davlat Universiteti, Jahon tillari fakulteti

+998938939802

E-mail:shamsiddinoyf07@mail.ru

Аннотация: Ushbu maqolada hozirgi davrda ingliz tilini o'rganishga bo'lgan ehtiyojni tobora ortib borishi sababli qanday qilib maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatish usullari, chet el ta'lim tizimining erishgan yutuqlari va ulardan olinayotgan metodikalar yozilgan.

Annotation: This article describes the methods of teaching English to preschool children, the achievements of the foreign education system, and the methods obtained from them, due to the increasing need to learn the English language.

Аннотация: В данной статье описаны методы преподавания английского языка детям дошкольного возраста, достижения зарубежной системы образования и методы, полученные от них, в связи с возрастающей потребностью в изучении английского языка.

Kalit so'zlar: xorijiy tillar, Cambridge, o'yin, talaffuz, metodika, savol kartalari, fonetika, intonatsiya, kommunikativ, psixologik, didaktik ishlanmalar.

Hozirgi kunda dunyo globalashuv jarayoni insonlardan o'z ona tilidan tashqari yana bir necha boshqa xorijiy tillarni o'rganishni taqozo qilmoqda. Hozirgi kunda tadqiqotlar ushbu jarayonni erta yoshda boshlash yaxshi samara berishini ko'rsatmoqda. Yurtimizda ham ushbu masalaga jiddiy e'tibor qaratilmoqda, xorijiy tillarni o'qitishda xususan ingliz tilini o'qitishda dunyoning yetakchi tashkilot va universitetlar hamkorligida yangicha yondashuv asosida dasturlar ishlab chiqilmoqda. Shu o'rinda jahonning nufuzli universitetlaridan biri hisoblanmish Cambridge universitetining professorlari tomonidan ishlab chiqilgan maxsus dasturlar orqali maktabgacha va maktab yoshidagi bolalarga chet tillarini, hususan ingliz tilini o'qitishning ham yo'lga qo'yilishi, ushbu dasturdagi har bir darslarning qiziqarli, yorqin va asosan turli o'yin metodikalari orqali til o'rganishga moslashganligi bolalarning ushbu darslarga qiziqishini o'stirdi. 'English for kids' va 'Guess what' kitoblari bunga yorqin misol bo'la oladi.

Chet tilni o'rganish uchun erta yosh afzalroq bo'lishining yana bir sababi bor. Bola qancha yosh bo'lsa, so'z boyligi shuncha kamroq bo'ladi. So'z boyligi yilda mahalliy til, ammo shu bilan birga uning nutqiga bo'lgan ehtiyojlari ham kam: kichik bolada aloqa sohalari katta yoshdagilarga qaraganda kamroq, u hali marakkab aloqa muammolarini hal qilishi shart emas. Bu shuni anglatadiki, u chet tilini o'zlashtirganda, ona va chet tillaridagi imkoniyatlar orasidagi bunday katta farqni sezmaydi va uning

muvaffaqiyat hissi kattaroq bolalarnikiga qaraganda yorqinroq bo'ladi. Bolalarni o'qitish bu maktab o'quvchilari va kattalarga qaraganda mutlaqo boshqacha uslubiy yondashuvini talab qiladigan juda qiyin masala. Agar kattalar chet tilida gaplashsa, bu uning boshqalarga o'rgatishi mumkin degani emas. Uslubiy jihatdan nochor darslarga duch kelganda, bolalar uzoq vaqt davomida chet tilidan

nafratlanishlari va o'z qobiliyatlariga bo'lgan ishonchlarini yo'qotishlari mumkin. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan faqat tajribali mutaxassislar ishlashi kerak.

Psixologlarning fikricha, bolalar kattalarga nisbatan tilni tez va oson o'zlashtirishadi. Bolalarda til o'rganishga bo'lgan tabiiylik bu ularda taqlid qilish kuchli, kattalarga qaraganda bolalar vaqtining ko'pligi buning asosiy sabablaridandir. Shuni e'tiborga olish kerakki, 6–7 yoshli bolalar ma'lumotlar ma'nosini tushunib emas, uni mexanik tarzda yodlaydi. bu uchun asosiy sinf o'quvchilariga ingliz tilini o'rganishni grammatikadan boshlamasliklari zarur. Aks holda chet tilini o'rgatishning dastlabki qadamidanoq bolani zo'r berib qo'yish va yukni so'ndirib qo'yish mumkin.

Ta'lim muvaffaqiyatining eng muhim sharti - bu bolalarning nutq-kognitiv faoliyatini faollashtirish va ularni chet tilidagi muloqotga jalb qilishdir. Bolalar so'zning ma'nosiga munosabat bildirishi va tovush ketma-ketligini mexanik ravishda eslab qolmasligi uchun nutq harakatlarining tartibini (savollar tartibi, manzillar, ob'ektlarning nomlari va boshqalar) doimiy ravishda o'zgartirish kerak. O'yinlarni takrorlashda, har xil bolalarni yetakchi, faol ishtirokchilarga aylantirish kerak, shunda hech bo'lmaganda bir marta barcha bolalar o'quv vazifasida nazarda tutilgan nutq harakatini bajaradilar. O'quv jarayonida maktabgacha yoshdagi bola tez-tez faoliyatni o'zgartirishga muhtoj. Dars davomida bolalar tez-tez chalg'ishi mumkin, ular qiziqmagani uchun emas, faqatgina aqliy faoliyatdan charchaganliklari uchun bo'lishi mumkin. Eng yaxshi dam olish - bu jismoniy mashqlar, albatta, chet tili bilan bog'liqdir. Turli xil ovozli va vizual yordamlardan foydalanish, masalan: qo'shiqlar, bolalar video dasturlari, tematik kartalardan foydalanish eng yaxshi metodikalardan biri bo'lishi mumkin. Bolaga bunday material bilan ishlash yoqadi va barcha taassurotlar va bilimlar keyinchalik u o'zida mujassam etgan tasvirlarda shakllanadi. Chet tilini o'zlashtirish uchun maktabgacha yosh o'ziga xosdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologiyasini hisobga olgan holda aytishimiz mumkinki, ular nutqning fonetikasi va intonatsiyasi ayniqsa talaffuzida qiyinchilikga uchrashadi, shuning uchun ta'limning boshlang'ich bosqichining asosiy vazifasi bolalarda to'g'ri talaffuzni shakllantirish bo'lib, unga turli mashqlar va maxsus didaktik amaliyotlar yordamida erishish mumkin. Fonemik eshitishni, shuningdek nutq nafasini rivojlantirish uchun sinfdagi o'yinlar muhim.

Maktabgacha yoshda, ingliz tilini o'qitishda, bolalar asta-sekin kommunikativ kompetentsiya asoslarini rivojlantiradilar, bu ingliz tilini o'rganishning dastlabki bosqichida quyidagi jihatlarni o'z ichiga oladi:

-fonetik muqtafi nazardan to'g'ri takrorlash qobiliyati inglizcha so'zlar o'qituvchi, ona tili yoki ma'ruzachining orqasida, ya'ni eshitish diqqatini, fonetik eshitish va to'g'ri talaffuzni bosqichma-bosqich shakllantirish;

-inglizcha so'z boyligini o'zlashtirish, birlashtirish va faollashtirish;

-ma'lum miqdordagi sodda grammatik tuzilmalarni o'zlashtirish, izchil bayon tuzish;

Metodika to'g'ridan-to'g'ri ta'lim tadbirlarini o'tkazish bolalarning til qobiliyatlari tuzilishining yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda qurilishi va ularning rivojlanishiga yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Chet tilida muloqot motivatsiya va yo'naltirilgan bo'lishi kerak. Bolada chet tiliga nisbatan ijobiy psixologik munosabatni yaratish kerak va bunday ijobiy motivatsiyani yaratish usuli o'yindir. O'yin bu ham tashkil etish shakli, ham bolalar ma'lum miqdorda to'planadigan darslarni o'tkazish usuli inglizcha so'z boyligi, ko'plab she'rlar, qo'shiqlar, qofiyalarni sanash va boshqalar..

O'yin — tarbiyalash va hordiq chiqarish vositalaridan biri. Ma'lumki, inson o'z hayotida o'yin, o'qish, mehnat, dam olish kabi mashg'ulotlar bilan band bo'ladi.

Inson hayotining dastlabki davrlarida o'yin asosiy faoliyat hisoblanadi, keyin esa u o'qish bilan baravar davom etadi, undan so'ng esa o'yin kamayib, uning o'rnini

o'qish va mehnat egallaydi. O'quvchilarning chet tilida nutq boyligini va uning samaradorligini oshirish uchun darsda talimiy o'yinlardan foydalanish naqsadga muvofiqdir. Tajribalardan ma'lumki, o'yin bu yangi tilni o'rganishda tasavvurni kengaytiradi, shu tilda o'ylash va gapirishga yordam beradi. O'yin yordamida xotirada unutilayotgan so'zlarni tiklash mumkin. Kichik-kichik guruhlarga bo'linib yoki umumjamoa bo'lib o'ynaladigan o'yinlardan dars jarayonida, darsda yoki to'garak mashg'ulotlarida foydalanish mumkin. Bu esa o'z navbatida samarasini bermasdan qolmaydi. Yolg'iz o'ynab biror muammoning yechimini topganda o'quvchi haqiqiy quvonch hissini tuyadi. Jamoa o'yinlari esa muvaffaqiyatga erishishga o'rgatadi va nutqni erkinlashtiradi. Lingvistik o'yinlarda muloqot holatlarini yuzaga keltirib, o'quvchilarda og'zaki va yozma nutqni o'stirish mumkin.

Qishloq joylardagi boshlang'ich maktab o'quvchilari odatda ingliz tili muhitidan ancha uzoq bo'lgan sharoitda o'sishadi va bolalarning fikrlashi mavhum shaklda qolaveradi, bolalarning yangi bilimlarni o'zlashtirish jarayoni doimo hissiyotlarga tayangan holda kechadi. Shuning uchun, bog'cha yoshidagi bolalarga ingliz tili o'qituvchilari o'qitishda oson metodikalar orqali, o'quvchilar atrofidagi buyumlardan, kartochkalardan va boshqa o'quv qo'llanmalaridan to'liq foydalanishadi. "Banana" va "apple" kabi so'zlarni o'qitishda o'qituvchilar banan va olma kabi mevalarni ko'rsatib birdaniga rangni bildiruvchi yangi so'zlarni ham o'rgatib ketishlari mumkin. Bolalar o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish uchun sinfdagi narsalar orqali ularni chet tilida qo'llanilishini o'rgatib borishadi.

Albatta, o'qitish mobaynida buyumlardan foydalanishda o'qituvchilarning metodikasi katta ro'l o'ynaydi. Misol uchun, tegishli so'zlarni o'rgatayotganda, siz avvalo buyumni bolaga ko'rsatib uni gapirishga undaysiz, o'quvchilar so'zlarni talaffuz qiladi va ular talaffuz qilgan so'zni mustahkamlash uchun kartochkalardagi rasmlardan foydalanib yana bir bor yangi so'zni takror talaffuz qildiriladi. So'zlarni o'qitishda o'qituvchilar matn mazmunini belgilab olishlari va o'quvchilar e'tiborini jalb qilish uchun tarbiyachi ular bilan birgalikda so'zlarni talaffuz qilib doskaga suratini chizish orqali ularning e'tiborini tortishlari mumkin bo'ladi.

Shuning uchun hozirda Xitoyda tarbiyachidan rasm chizish mahoratiga ega bo'lish talab qilinadi. Bu nafaqat o'qitishning qiyinchiliklarini qisqartiribgina qolmay, balki o'quvchilarni o'rgangan bilimlarni asta-sekin mustahkamlashga yordam beradi. O'quvchilar ingliz tilini o'rganish jarayonida o'zlaridagi yutuqlarni his etishlari uchun

har bir o'quv mashg'ulotiga mukammal yondashish kerak. Ana shundagina bolalarda o'rganishga motivatsiya uyg'onadi. Hozirgi kunda Xitoylik bog'cha yoshidagi bolalar yangi bilimni qabul qilish imkoniyatlari juda ilgarilab ketganligi sababli bog'chalardagi o'qitish dasturlari shunga mos ravishda intensivlashtirilgan.

Xulosa qilib aytganda, ingliz tilini o'qitishda tarbiyalanuvchini yosh va psixologik xususiyatlarini inobatga olgan holda, ulardagi chet tilini o'zlashtirishga bo'lgan qiziqish, chtiyojni to'la qondirishga yordam beruvchi pedagogik texnologiyalarga asoslangan zamonaviy didaktik ishlanmalarni tayyorlash va ularni amalga oshirishning mustahkam mexanizmini ishlab chiqish muaommoning amaliy yechimini ta'minlaydi.

Ushbu darslikning dasturi kommunikativ usulga asoslangan bo'lib, uning maqsadi bolalarni muloqot qilishga o'rgatishdir. Muloqot sodir bo'lganda, ya'ni bolalar o'qituvchini yoki bir-birini tushunganda ingliz tilidan foydalaniladi. Agar bolalar "ulug'lanmagan" bo'lsa, o'z ona tiliga o'tish joizdir. Shu o'rinda, ta'limda ,ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalarga ingliz tilini o'rgatishda o'yinlar va turli xil metodikalardan foydalanish, rivojlangan davlatlarning ta'lim tizimida erishgan yutuqlaridan andaza olib o'z metodikalarni yaratish maqsadga yanada muvofiq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. <https://presedu.jdpu.uz/index.php/presedu/article/download/7315/5696/19643>
2. <https://zenodo.org/records/8433548/files/Abdunabiyeva%20Nozima%20454-457.pdf?download=1>
3. <https://presedu.jdpu.uz/index.php/presedu/article/download/7299/5008/17635>
4. <https://presedu.jdpu.uz/index.php/presedu/article/download/7293/5002>
5. guesswhat.com sayti